

Milan Kundera

UN OCCIDENT SEGRESTAT

L'Ull de Vidre

La tragèdia
de l'Europa central

TUSQUETS
EDITORS

MILAN KUNDERA
UN OCCIDENT SEGRESTAT

Traducció del francès de Jordi Martín Lloret

TUSQUETS
EDITORS

Col·lecció fundada per Antoni Marí

Títol original: *Un Occident kidnappé*

1a edició: febrer del 2023

Discurs pronunciat al Congrés d'Escriptors Txecoslovacs:
© Milan Kundera, 1967. Tots els drets reservats

Un Occident segrestat o la tragèdia de l'Europa central:
© Milan Kundera, 1983. Tots els drets reservats

«Presentació» de Jacques Rupnik: © Éditions Gallimard, París, 2021
«Presentació» de Pierre Nora: © Éditions Gallimard, París, 2021

Queda rigorosament prohibida qualsevol adaptació cinematogràfica, teatral, televisiva i radiofònica.

Traducció: © Jordi Martín Lloret, 2023
Reservats tots els drets d'aquesta edició per
Tusquets Editores, S.A. - Av. Diagonal 662-664 - 08034 Barcelona
www.tusquetseditores.com
ISBN: 978-84-1107-231-1
Dipòsit legal: B. 299-2023
Fotocomposició: Realització Tusquets Editors
Impressió i enquadernació: Unigraf, S.L.
Imprès a Espanya

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor. La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries. En comprar aquest llibre contribueix a mantenir l'ecosistema esmentat viu i en creixement. A Grupo Planeta agraïm que ens ajudis a donar suport així a l'autonomia creativa d'autors i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció. Adreça't a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessites fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Pots contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre té la qualificació de paper ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Índex

La literatura i les nacions petites

Presentació de Jacques Rupnik 11

La literatura i les nacions petites

Discurs pronunciat al Congrés d'Escriptors

Txecoslovacs 17

Un Occident segrestat

Presentació de Pierre Nora 35

Un Occident segrestat

o la tragèdia de l'Europa central 39

Un Occident segrestat
o la tragèdia de l'Europa central
1983

1

L'any 1956, al mes de setembre, el director de l'agència de premsa d'Hongria, uns quants minuts abans que el seu despatx fos destruït per l'artilleria, va enviar per tèlex a tot el món un missatge desesperat sobre l'ofensiva russa llançada aquell matí contra Budapest. La nota s'acabava amb aquestes paraules: «Morirem per Hongria i per Europa».

Què volia dir aquella frase? Segurament volia dir que els tancs russos posaven en perill Hongria, i amb ella tot Europa. Però en quin sentit estava en perill Europa? Que potser els tancs russos estaven disposats a travessar les fronteres hongareses en direcció a l'oest? No. El director de l'agència de premsa va voler dir que Europa era un blanc des de la mateixa Hongria. Estava disposat a morir perquè Hongria continués sent Hongria i continués sent Europa.

Tot i que el seu significat sembla prou clar, la frase ens continua intrigant. I és que aquí, a França, a Amèrica, acostumem a pensar que el que estava en joc aleshores no era ni Hongria ni Europa, sinó un règim polític. No hauríem dit mai que la que estava amenaçada era Hongria, i encara s'entén menys per què interpel·la Europa un hongarès que s'enfronta a la pròpia mort. Que potser Soljenitsin, quan denuncia l'opressió comunista, s'identifica amb Europa com un valor fonamental pel qual paga la pena morir?

No, «morir per la pròpia pàtria i per Europa» és una frase que no es podria concebre ni a Moscou ni a Leningrad, sinó precisament a Budapest o a Varsòvia.

2

Però què és Europa per a un hongarès, un txec o un polonès? Des del començament, aquestes nacions pertanyien a la part d'Europa arrelada en la cristiandat romana. Participaven en totes les fases de la seva història. La paraula *Europa* no representa per a elles cap fenomen geogràfic, sinó una noció espiritual que és sinònim de la paraula *Occi-*

dent. En el moment en què Hongria deixa de ser Europa, és a dir, Occident, és expulsada més enllà del seu destí, més enllà de la seva pròpia història; perd l'essència mateixa de la seva identitat.

L'Europa geogràfica (la que va de l'Atlàntic als Urals) sempre va estar dividida en dues meitats que evolucionaven per separat: l'una, lligada a l'antiga Roma i a l'Església catòlica (signe particular: alfabet llatí); l'altra, ancorada en Bizanci i en l'Església ortodoxa (signe particular: alfabet ciríl·lic). Després de 1945, la frontera entre aquestes dues Europes es va desplaçar uns quants centenars de quilòmetres cap a l'oest, i un bon dia unes quantes nacions que sempre s'havien considerat occidentals es van despertar i es van adonar que es trobaven a l'est.

Per tant, després de la guerra es van formar a Europa tres situacions fonamentals: la de l'Europa occidental, la de l'Europa oriental i una tercera, la més complicada, d'aquella part d'Europa situada geogràficament al centre, culturalment a l'oest i políticament a l'est.

Aquesta situació contradictòria de l'Europa que jo anomeno central ens pot ajudar a entendre per què es concentra aquí el drama d'Europa des de fa trenta-cinc anys: la grandiosa revolta hongaresa de 1956 amb la massacre sagnant que la va seguir; la Primavera de Praga i l'ocupació de Txecoslovà-

quia el 1968; les revoltes poloneses de 1956, 1968 i 1970, i la d'aquests últims anys. Ni pel seu contingut dramàtic ni pel seu abast històric, res del que passa a l'Europa geogràfica, ni a l'oest ni a l'est, no es pot comparar amb aquella cadena de revoltes centreeuropees.¹ Cadascuna d'aquestes revoltes tenia el suport de la quasi totalitat del poble. Si no haguessin estat mantinguts per Rússia, els règims d'allà no haurien pogut resistir més de tres hores. Dit això, el que passava a Praga o a Varsòvia no es pot considerar en la seva essència com el drama de l'Europa de l'Est, del bloc soviètic, del comunisme, sinó precisament com el de l'Europa central.

1. Podríem comptar entre aquelles revoltes la dels obrers berlinesos del 1953? Sí i no. El destí de l'Alemanya de l'Est té un caràcter específic. No hi ha dues Polònies; l'Alemanya de l'Est, en canvi, no és res més que una part d'Alemanya, l'existència nacional de la qual no estava gens amenaçada. En mans dels russos, aquesta part fa el paper d'un ostatge amb qui l'Alemanya de l'Oest i l'URSS porten a terme una política molt especial, que no s'aplica a les nacions centreeuropees i que un dia, em sembla, es farà a costa seva. Potser per això no hi ha gaire simpatia entre els alemanys de l'est i els altres. Això ja es va veure prou quan els cinc exèrcits del Pacte de Varsòvia van ocupar Txecoslovàquia. Els russos, els búlgars i els alemanys de l'est eren temibles i temuts. Per contra, jo podria explicar desenes d'històries sobre els polonesos i els hongaresos que feien l'impossible per mostrar el seu desacord amb l'ocupació i la sabotejaven obertament. Si a aquesta connivència entre txecs, polonesos i hongaresos hi afegim l'ajuda entusiasta que Àustria oferia aleshores als txecs i el furor antisoviètic que es va emparar dels iugoslaus, es constata que l'ocupació de Txecoslovàquia va fer emergir de seguida l'espai tradicional de l'Europa central amb una claredat sorprenent. [Totes les notes d'aquesta secció són de l'autor (*N. del T.*)]